

Bachelorgradsoppgave

Kjønnsforskjeller i lesing

En kartlegging av gutter og jenters lesevaner på fritida

Christian H. Semb

GLU360

Høgskolen i Nord-Trøndelag

Grunnskolelærerutdanning 5-10

Avdeling for Lærerutdanning

Levanger 2013

SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV BACHELOROPPGAVE

Forfatter: Christian H. Semb

Norsk tittel: Kjønnforskjeller i lesing – En kartlegging av gutter og jenters lesevaner på fritida

Engelsk tittel: Gender differences in reading - A survey of boys and girls reading habits

Kryss av:

Jeg samtykker i at oppgaven gjøres tilgjengelig på høgskolens bibliotek og at den kan publiseres på internett i fulltekst via BIBSYS Brage, HiNTs åpne arkiv

Min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre
Kan frigis fra: _____

Dato: 30.05.2013

Christian Semb

underskrift

Førord

Denne bacheloroppgaven er en del av grunnskolelærerutdanningen for 5. til 10. trinn ved Høgskolen i Nord-Trøndelag. Oppgaven er skrevet i 6. semester, våren 2013. Temaet for oppgaven er lesing og lesevaner.

Jeg har i løpet av arbeidsprosessen fått fordype meg i et emne i skolen som jeg selv er opptatt av. Arbeidet med oppgaven har vært utfordrende og lærerik. De erfaringene jeg sitter igjen med kommer til å bidra i mitt virke som lærer.

Takk til høgskolelektor Haakon Halberg ved Høgskolen i Nord-Trøndelag for god hjelp og veiledning gjennom hele prosessen. Jeg vil også takke ungdommene som har deltatt i spørreundersøkelsen. Uten dere hadde ikke dette arbeidet vært mulig. Til slutt vil jeg rette en stor takk til min familie, som har vært motiverende og forståelsesfulle i gjennom hele prosessen.

Høgskolen i Nord-Trøndelag

30.05.2013

Christian Semb

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven tar for seg ungdommers lesevaner på fritida. Formålet er å kartlegge gutter og jenters lesevaner på fritida i et 10. klasse- trinn på Innherred. Hovedfokuset har vært kjønnsforskjellene innenfor dette temaet, hvor det har vist seg å være forskjeller på gutter og jenters lesevaner.

I arbeidet med dette temaet har jeg benyttet meg av en kvantitativ undersøkelse i form av et strukturert spørreskjema. Undersøkelsen ble gjennomført i et 10. klasse- trinn ved en skole på Innherred, der det var 86 ungdommer som deltok. Sentrale funn i undersøkelsen er at gutter og jenter foretrekker ulike sjangre. Gutter foretrekker Fantasy/science fiction, tegneserier, nyhetsartikler og krim, mens jenter foretrekker blogg, krim og young adult. Det er mye som tyder på at det er store forskjeller på leselyst, motivasjon og engasjement for lesing blant gutter og jenter. Det kan se ut som jenter i større grad enn gutter har en indre motivasjon for lesing, samtidig som det er en større andel av jenter enn gutter som liker å lese på fritida. Et annet sentralt funn går på hvilke lesemedium gutter og jenter foretrekker. Mye tyder på at gutter foretrekker PC som lesemedium, men jenter foretrekker bok/papirutgave og mobiltelefon/nettbrett. Internett har blitt en viktig del av ungdommer sin hverdag. Også innenfor lesing på internett finnes det klare forskjeller mellom kjønn. Jenter er aktive lesere av blogg, mens gutter er aktive lesere av nettavis.

De sentrale funnene i spørreundersøkelsen vil i løpet av oppgaven bli drøftet opp mot relevant teori, og sett i lys av tidligere empiriske undersøkelser. Ut i fra dette konkluderes det med at det finnes klare kjønnsforskjeller innenfor ungdommers lesevaner på fritida.

Innhold

1.0 Innledning.....	5
1.1 Problemområde	5
1.2 Bakgrunn	5
2.0 Teori	6
2.1 Generelt om lesing	6
2.2 Å lese litteratur	7
2.3 Leselyst, engasjement og motivasjon.....	9
2.4 Kjønnforskjeller i lesing	10
3.0 Metode.....	13
3.1 Problemstilling	13
3.2 Spørreundersøkelse	13
3.3 Etikk	15
4.0 Resultater og drøfting.....	17
4.1 Engasjement og leselyst	17
4.2 Motivasjon.....	17
4.3 Sjanger.....	19
4.4 Foretrukket medium for lesing	21
4.5 Lesing på nett	22
4.6 Lesemengde.....	23
5.0 Oppsummering	24
6.0 Litteratur.....	26
7.0 Vedlegg	28
7.1 Spørreskjema.....	28

1.0 Innledning

Lesing er en grunnleggende ferdighet, og der er derfor viktig å ha fokus på nettopp denne ferdigheten. Vi benytter oss av lesing daglig til blant annet underholdning, finne praktiske opplysninger, kommunikasjon og tilegnelse av kunnskap. Siden vi benytter ferdigheten å lese så mye, er det bekymringsverdig at tall fra OECD viser at rundt en million nordmenn ligger under grensa for å kunne lese godt (Øijord, 2011). De siste åra har det vært mye fokus på lesing og lesenivået til befolkninga. Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06) tar for seg lesing som en av de fem grunnleggende ferdighetene, og sier at leseopplæring må være en naturlig del av innholdet i alle fag. Likevel viser flere undersøkelser at lesekompetansen til norske ungdommer ikke er på det nivået man forventer. Spesielt er den store kjønnsforskjellen i leseferdigheten bekymringsverdig. Det er en klar kjønnsforskjell i jentenes favør i samtlige undersøkelser som har blitt gjennomført.

Leseforskning viser en klar sammenheng mellom lesemengde og lesekompetanse (Roe, 2010, s. 97). Lesemengden har stor sammenheng med våre lesevaner. Noen leser avisa hver ettermiddag, mens andre bruker flere timer på å chatte hver dag. Noen leser mye, mens andre sjelden leser på fritida. Noen leser bøker, mens andre leser blogg. Felles for alle er at vi har en lesebane, og at vi på en eller annen måte leser på fritida.

1.1 Problemområde

Motivasjon og engasjement er avgjørende for både evnen og viljen til å lese (Roe, 2011, s. 38). Er man motivert og engasjert ovenfor lesing vil man også velge å lese mye på fritida. Hva og hvor mye man leser varierer fra person til person. Det kan derfor være interessant å se nærmere på hvordan ungdommers lesevaner er. Spesielt gjelder dette deres lesevaner på fritida. Kan man finne tydelige kjønnsforskjeller i ungdommers lesevaner på fritida, på samme måte som at det finnes store kjønnsforskjeller i lesekompetansen? Vil denne kjønnsforskjellen da også vise seg i et 10. klasse- trinn på Innherred?

1.2 Bakgrunn

Jeg har bestandig vært glad i å lese, og leser også derfor mye. Jeg setter stor pris på å kunne sette meg ned og bli fortapt i ei bok, eller det å kunne lese om spennende saker i avisa eller på internett. For meg er lesing en naturlig del av utdanning, jobb og fritid. Som lærer pålegger man elever mye lesing, i alle fag. Man tilrettelegger og bestemmer hvor mye og hva elevene

skal lese. Det man muligens ikke har like stor oversikt over, er elevenes lesevaner på fritida. For meg er dette et spennende tema som engasjerer meg. Det ble da naturlig å velge lesing og lesevaner som bachelorprosjekt. Dette ble en unik mulighet til å se nærmere på elevers lesevaner.

2.0 Teori

2.1 Generelt om lesing

Lesing er en innviklet prosess som vi er avhengige av å beherske for å lykkes i privatlivet, i utdanning og i jobbsammenhenger. Denne prosessen starter vi å lære som små barn, og vi fortsetter med å utvikle leseferdighetene hele livet. En kan i hovedtrekk si at lesing består av to hovedmomenter, avkodning og forståelse. Disse to momentene henger tett sammen.

Behersker man ikke den ene eller den andre delen, vil ikke lesinga gi mening. En kan for eksempel beherske avkodingsdelen av lesing, men så lenge forståelsen ikke er til stede, vil man ikke få noe ut av det man leser. Denne modellen for lesing blir ofte uttrykt ved at lesing er et produkt av avkodning og forståelse. $Lesing = avkodning \times forståelse$ (Lyster, 2011, s. 37)

Lesing er en komplisert prosess som krever oppmerksomhet, konsentrasjon og tilstedeværelse i teksten. Man må som leser gå aktivt inn i teksten man leser med de avkodingsferdighetene man har, samtidig som man benytter seg av ulike strategier for å forstå det man leser. Man må også kunne tolke, resonnere og trekke slutninger av det man leser. Alt dette må skje i en kontinuerlig prosess, og det er først når alt dette henger sammen, at man får fullt utbytte av teksten.

2.1.2 Grunnleggende ferdigheter

Da Læreplanverket for Kunnskapsløftet kom i 2006, ble det innført grunnleggende ferdigheter i alle fag. De grunnleggende ferdighetene omfatter å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og det å kunne bruke digitale verktøy (Utdanningsdirektoratet, 2006). Mange vil argumentere for at det å lese er den viktigste av de grunnleggende ferdighetene. Astrid Roe (2012, s. 126) sier at det å mestre fagenes språk og sjanger på mange måter er det samme som å mestre fagene. I alle fag er man avhengig av å kunne lese for å tilegne seg kunnskap. Har man ikke tilstrekkelig lesekompetanse i de ulike fagene, vil man heller ikke kunne tilegne seg tilstrekkelig med kunnskap.

2.2 Å lese litteratur

Det å lese litteratur kan være så mangt. Man leser forskjellig type litteratur ut i fra hvor gammel man er, men også ut i fra interesse og behov. Man endrer måter å lese på, og hva man leser. De fleste barn sitt første møte med litteratur er sammen med foreldrene. En god billedbok på fanget til mor eller far er en god start for å bli glad i litteratur, og det å bli en god leser. Videre i livet vil man forandre hva man leser og hvorfor man leser. Det er stor forskjell på hva en 60-åring leser, og hva en 6-åring leser.

2.2.1 Ungdommer og litteratur

Overgangen i fra barn til ungdom fører til at vi som mennesker blir mer kompliserte. Mens vi som barn gjør erfaringer av ytre ting og hendelser, og har en oppfattelse av «selvet» som «meg» og «du», blir ungdommers oppfatning av verden mer innviklet. Erik Erikson karakteriserer ungdommer i aldersgruppen 13 til 17 år med blant annet disse stikkordene: idealist, romantiker, selvbevisst, opprørsk, full av ambisjoner, ambivalent og humørsyk, pluss en våknende erotisering (Penne, 2011, s. 301). Når de unge leser litteratur, velger de å lese litteratur som gjenspeiler at de i større grad kan resonnerer mer logisk og abstrakt. Ungdommer søker etter litteratur som passer inn i deres virkelighet, deres måte å forstå og finne mening på. Ungdommer ønsker i hovedsak å lese tre typer bøker:

1. De ønsker å «miste seg selv» - *involvering og identifikasjon*.
2. De vil at bøkene skal likne på «*virkeligheten*».
3. De vil ha bøker som gir dem noe å *tenke på*. (Penne, 2011, s. 302)

«De unge leser for å utforske egne indre muligheter» (Penne, 2011, s. 303). Dette innebærer at de unge leser og lever seg inn i litteraturen på samme måte som når de var barn. Forskjellen er at de som ungdommer i større grad setter seg selv på sidelinja av handlinga. De «er» ikke lenger hovedpersonen, men de er med hovedpersonene på deres reiser. Ungdommer kan i større grad gå ut av handlinga og sette seg selv på sidelinja for så å tenke og reflektere rundt handlinga, og de valgene personene tar. På denne måten vil de unge igjen kunne trekke tråder til egne erfaringer og bygge på disse. Leseren er til stede i handlinga og det fiktive universet, og er en tilskuer til de valgene de fiktive personene tar. Samtidig som de er til stede, er de i stand til å evaluere det som skjer. De vil da utvikle en dypere forståelse for litteraturen, og etter hvert være i stand til å gjøre seg egne erfaringer ut i fra dette.

Når ungdommer leser, sammenligner de egne liv med hovedpersoners handlinger og motiver. De reflekterer og tolker rundt innhold og personer i litteraturen. (Penne, 2011, s. 304). Ungdommer ønsker å lese litteratur de kan miste seg selv i, litteratur som likner på deres virkelighet og litteratur som gir dem noe å tenke på.

2.2.2 Hva leser ungdom?

Som en del av PISA-undersøkelsen skal elever svare på noen spørsmål om lesing og lesevaner. Vi får her et fint innblikk i elevers lesevaner ut over det som skjer i skolen. Jevnt over svarer både gutter og jenter at det er aviser de leser hyppigst. Det skal her sies at det ikke er noen opplysninger om hvor mye tid det brukes på å lese, men hvor ofte de leser. 45 % av jentene svarer at de leser aviser flere ganger i uka. Over 50 % av guttene svarer det samme (Roe, 2010, s. 106:107). Dette tyder på at norske ungdommer ofte setter seg ned med en avis og leser i den. Aviser er derfor en viktig del av ungdommers lesevaner. Etter aviser er det ukeblader som leses nest oftest hos jentene, mens det er tegneserier som guttene velger. Skjønnlitteratur og faktabøker får dårligst oppslutning blant guttene, mens jentene har en noenlunde jevn fordeling mellom tegneserier, skjønnlitteratur og faktabøker (Roe, 2010, s. 106:107).

PISA undersøkelsen spør også elever om deres lesevaner på internett. Her må ungdommene ta stilling til hvor ofte de benytter de ulike leseaktivitetene. Den kategorien som peker seg ut både blant jenter og gutter er chatting. Så mange som 85-90 % svarer at de holder på med denne leseaktiviteten flere ganger i uka eller oftere. Andre leseaktiviteter på internett som får stor oppslutning er lesing av e-post, bruk av ordbok eller oppslagsverk, lesing av avis og det å søke om informasjon om spesielle emner. Den som får minst oppslutning hos begge kjønn er å delta i diskusjonsforum (Roe, 2010, s. 113).

Det virker som det å lese aviser er den leseaktiviteten ungdommer oftest driver med når man tar med både papirutgave og lesing på internett. Chatting er den leseaktiviteten som desidert skiller seg ut som den mest hyppige, mens lesing av skjønnlitteratur og faktabøker ligger i den andre enden av skalaen. En hovedtendens er at det er større leseaktivitet på internett enn det er med papirutgaver.

2.3 Leselyst, engasjement og motivasjon

2.3.1 Engasjement

Engasjement er et viktig stikkord når man snakker om god lesekompetanse. Engasjement handler om lysten man har til å lese for egen fornøyles skyld, men det kan også handle om en drivkraft som oppstår når eleven oppfatter at det er viktig å forstå innholdet i en tekst (Roe, 2010, s. 94). Mange har vel opplevd at man har lest side opp og side ned uten at man har fått med seg innholdet i teksten. Selv om man i utgangspunktet har god lesekompetanse, vil man kunne oppleve situasjoner der man leser uten at man får med seg innholdet. Vi kan da snakke om at leseren ikke har engasjement for det han leser. Å engasjere seg i teksten er nødvendig for å holde konsentrasjonen oppe. Dette gjelder spesielt når teksten er vanskelig og krever nøyaktig og fokusert lesing. Astrid Roe (2010, s. 94) sier at det å engasjere seg i en tekst, er det samme som å gå aktivt inn i den. Det å ha engasjement for det man leser, blir derfor en viktig del av lesekompetansen.

2.3.2 Leselyst

Leselyst er en viktig kilde til god lesekompetanse. Forskning viser en klar sammenheng mellom leseprestasjoner og positive holdninger til lesing (Roe, 2010, s. 94). Det å ha stor leselyst fører til at man prioriterer lesing på fritida. Forskning viser at når ungdom øker lesemengden på fritida, blir de ikke bare bedre lesere, men de forbedrer også prestasjonene i skolefag generelt (Roe, 2010, s. 95). At ungdom har leselyst og er villige til å investere tid i å lese på fritida, er derfor avgjørende for deres lesekompetanse og for den generelle prestasjon i alle fag på skolen.

2.3.3 Motivasjon

Når man leser noe som man synes er interessant og spennende, blir lesingen lystbetont og sjansen for en god leseopplevelse blir stor (Lie, Kjærnsli, Roe, & Turmo, 2001, s. 23). Om man leser om et emne som er viktig for å nå et mål eller for å finne en løsning på et problem, blir man mer konsentrert og skjerpet når man leser. Man har da en drivkraft for lesingen. Man er med andre ord motivert for å lese. Motivasjon er en avgjørende faktor for hvilket utbytte leseren til enhver tid har av teksten.

2.3.4 Indre og ytre motivasjon

Allerede på 1940-tallet begynte forskere å snakke om viktigheten av motivasjon for læring. David McClelland forsøkte da å identifisere hvordan et individ fra ulike samfunn og kulturer

kunne motiveres til å lære. Han skilte da mellom begrepene «power motivation» og «attilation motivation». Det at en elev opplever stor tilfredshet over egen prestasjon på skolen betegnet han som «power motivation», mens en elev som blir motivert av anerkjennelse og ros betegnet han som «attilation motivation» (Westlund, 2010, s. 23). Disse begrepene er en tilnærming til det vi i dag kjenner som indre og ytre motivasjon. Indre motivasjon innebærer at man har en interesse for en aktivitet, mens ytre motivasjon handler om aktivitetens instrumentelle verdi (Manger, Lillejord, Nordahl, & Helland, 2009, s. 280). Har man en ytre motivasjon for å lese, kan man si at man i utgangspunktet ikke har stor interesse for det. Det man motiveres av da er forhold som ligger utenfor selve aktiviteten. En som har en ytre motivasjon for å lese, motiveres av det å få ros, gode karakterer for å komme inn på videre studier eller å oppnå kunnskap for å takle praktiske oppgaver. Disse leserne oppfatter ofte lesing som en pålagt oppgave, og er avhengig av denne ytre motivasjonen for å kunne gjennomføre lesinga (Westlund, 2010, s. 26). En som har en indre motivasjon for å lese kan kjennetegnes ved det at de er oppslukte av bøkene og glemmer ofte tid og sted, de er nysgjerrige på tekstene og søker kunnskap fra dem. De leser fordi de har en interesse og de er villige til å anstrenge seg for å forstå teksten (Westlund, 2010, s. 26). Disse leserne er ikke avhengige av en ytre belønning for å lese.

Selv om indre og ytre motivasjon kan virke som to ytterpunkt på en skala, skal vi være forsiktige med å skille dem for mye fra hverandre. En elev med indre motivasjon for lesing, som er interessert i aktiviteten, kan i tillegg motiveres av det å få ros og gode karakterer. En kan da si at denne eleven er både indre og ytre motivert. En kan også si at den ene typen motivasjon over tid kan føre til den andre (Manger, Lillejord, Nordahl, & Helland, 2009, s. 280:281). Hvis man i utgangspunktet bare har en ytre motivasjon for lesing, men over tid får ros fra foreldre, samtidig som man opplever at det gir resultater på skolen, kan man oppleve at man fortsetter å lese ut i fra egen interesse. Man har da opplevd at man i utgangspunktet hadde en ytre motivasjon for lesing, mens man nå sitter med en indre motivasjon.

2.4 Kjønnforskjeller i lesing

Mye tyder på at det er forskjeller i hvordan gutter og jenter klarer seg når det kommer til lesing. Resultat fra ulike leseprøver blant barn og unge har en tendens til å gå i jenters favør. Jenter utkonkurrerer i snitt gutter i de fleste fag i skolen, særlig i lesing (Roe & Vagle, 2012, s. 426). Selv om guttene leser gjennomsnittlig dårligere enn jentene, så leser ikke guttene nødvendigvis dårligere enn jentene når det kommer til alle typer tekster. Noen av faktorene

som spiller inn på guttenes prestasjoner er innhold, sjanger, språklig stil, lese måte og tekstformat. Mye tyder på at tema og identifiseringsmuligheter er mer avgjørende for guttenes leseprestasjoner enn for jentene (Roe, 2012, s. 126). En kan med andre ord si at gutter leser bedre på teksttyper som de kan identifisere seg med. Gutter identifiserer seg med gutter i samme alder, og aktiviteter de selv er interessert i. Slike teksttyper peker seg ut som en positiv side for gutters leseprestasjoner. Jentene derimot, er ikke like avhengig av å kunne identifisere seg med det de leser. Jenter klarer seg gjennomsnittlig bedre enn gutter i alle typer tekster. Jenter utkonkurrerer gutter i tekster som krever nøyaktig lesing og evne til å kombinere informasjon fra flere steder i teksten. PISA 2009 viste at jentene gjør det bedre enn guttene på tekster som krever avansert språk- og tekstkompetanse, samtidig som de gjør det bedre på oppgaver som krever nøyaktighet og utholdenhet (Roe, 2012, s. 126). Dette kan tyde på at jentene i større grad enn guttene er villige til å investere mer tid og energi på krevende tekster med avansert språk. Det kan være en tendens til at jentene er mer utholdende og nøyaktig i arbeidet med tekst enn det guttene er.

I følge PISA-undersøkelsen leser jenter mer, og mer variert enn gutter. På denne måten får de erfaring med et bredere spekter av både sjanger, format og teksttyper. Leseprestasjonene mellom gutter og jenter er i snitt større på skjønnlitterære tekster enn på sakprosa tekster (Roe, 2012, s. 126). En årsak til dette kan ligge i gutters nytteorienterte lesing. Gutter bruker mer tid på avislesing enn jenter, spesielt nettaviser (Roe & Vagle, 2012, s. 438). Sakprosa tekster som avisartikler er sjangre gutter vil kjenne seg igjen i, siden de i større grad enn jenter leser denne typen litteratur. Dette er en faktor som er med på å gjøre at det er mindre kjønnsforskjeller innenfor sakprosa sjangeren enn på skjønnlitteratur.

Samlet sett vil jentene som gruppe ha en bedre skriftspråklig kompetanse enn guttene (Roe, 2012, s. 126). Jenter leser i gjennomsnitt bedre enn gutter på alle typer tekster. De leser bedre med tanke på nøyaktighet og utholdenhet og tekster som krever avansert språk- og tekstkompetanse. Det at jenter er villige til å investere i nøyaktighet og utholdenhet i arbeidet med tekst kan være en avgjørende faktor for kjønnsforskjellene innenfor lesekompetanse.

2.4.1 Gutter og lesing

Som kjent er det store kjønnsforskjeller når det kommer til lesing. Det mest iøynefallende er at gutter leser dårligere enn jenter. Mye tyder på at gutter er avhengige av at teksten fanger dem, eller at de kan identifisere seg med innholdet. Innholdets betydning for viljen og innsats

i lesing av tekst, ser ut til å være viktigere for gutter enn for jenter (Roe, 2012, s. 127). Gutter er med andre ord mer avhengige av at de kan kjenne seg igjen i teksten. Tekster som handler om gutter i målgruppens alder, eller tekster som omhandler noe i deres interesseområde vil være foretrukne tekster for gutter. Når gutter får lese litteratur som er innenfor deres interesseområde eller noe de kan identifisere seg med, vil det virke inn på deres vilje og innsats i lesinga. Vilje og innsats henger tett sammen med engasjement og motivasjon, og dette vil igjen ha innvirkning på lesekompetansen.

Gutter er målrettede og faktaorienterte når de leser. Gutter henter inn noe av jentenes forsprang i lesekompetanse på ikke- sammenhengende tekster (Roe & Vagle, 2012, s. 438). Dette er tekster som krever en spesiell form for lesekompetanse. Forskning viser at gutter bruker betydelig mer tid på dataspill enn det jenter gjør (Medietilsynet, 2012, s. 5). Dataspill er ikke bare en underholdningsaktivitet, men kan også være en god kilde til læring og erfaring. Gutter dataspilling gir dem erfaring med audiovisuelle og romlig organiserte tekster (Roe & Vagle, 2012, s. 438). Tiden gutter tilbringer foran dataskjermen fører til at de får erfaring med slike typer tekster. De multimodale tekstene er aktuelle i dagens samfunn, og de krever en spesiell type lesekompetanse. Denne kompetansen oppnås gjennom erfaring og bruk. Siden gutter tilbringer betydelig mer tid med dataspill enn jenter, vil de sitte inne med en større multimodal lesekompetanse enn det jenter gjør.

2.4.2 Fritid

Forskning viser at det ikke bare er kjønnsforskjeller i lesekompetanse, men også når det kommer til lesevaner på fritida. Dette omfatter holdninger til lesing på fritida, hva man leser på fritida, hvor mye man leser på fritida og lesevaner på internett. PISA-undersøkelsen har over flere år kartlagt ungdommers holdninger og vaner til lesing på fritida. Mye tyder på at norske gutter er de minst positive i Norden i forhold til lesing på fritida. Jentene er mer positive enn det gutter er (Roe, 2010, s. 103). Det sier seg selv at en dårlig holdning til lesing fører til lite lesing. Hele 49 % av guttene sier at de ikke leser for fornøydelsens skyld, mens rundt 30 % av jentene sier det samme (Roe, 2010, s. 99). At halvparten av de spurte guttene sier at de aldri leser for fornøydelsen skyld er ikke noe mindre enn oppsiktsvekkende. Selv om dette kan virke svart/hvitt, så er det mulig at det ikke er så ille som resultatene viser. Elever som deltok på PISA-undersøkelsen i 2009 fikk spørsmål om deres lesevaner på internett. Her kommer det fram at gutter er litt mer aktive lesere på internett enn det jentene er. Begge kjønn er aktive brukere av chatting, lesing av e-post og bruk av oppslagsverk/ordbok. Den største

kjønnsforskjellen innenfor lesing på internett, finner vi rundt bruken av nettaviser. Her er det tydelig at gutter er mer aktive enn det jenter er (Roe, 2010, s. 113). Selv om gutter er litt mer aktive lesere på internett enn det jenter er, så viser PISA-undersøkelsen at jenter bruker mye mer tid på frivillig lesing enn gutter, og særlig gjelder dette skjønnlitteratur (Roe, 2012, s. 126). Roe og Vagle (2012, s.439) forklarer noe av jentenes forsprang innenfor lesekompetanse med at de nettopp er mer positive til lesing, leser et mer variert utvalg og leser mer enn gutter på fritida. Gutter har som nevnt en relativt dårlig holdning til lesing, dette fører igjen til mindre lesing og et smalere repertoar når det kommer til lesing på fritida. Her kan man se noen tråder opp mot lesekompetansen og de kjønnsforskjellene som er påvist der.

3.0 Metode

Jeg har i startfasen arbeidet ut i fra et problemområde (se kap. 1.1 Problemområde). Dette for å ha en åpen tilnærming til det problemområdet jeg ønsket å fordype meg i. Problemområdet har en kvantitativ tilnærming. Dette grunnet et ønske om å kunne få en oversikt over hva mange ungdommer mener. En slik oversikt vil kunne gi et godt grunnlag for at jeg kan uttale meg mer generelt om funnene mine. En kvantitativ tilnærming henger tett sammen med det deduktive (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 41). Dette gjelder også for mitt arbeid, da jeg hadde klart for meg hva jeg skulle se etter i min feltundersøkelse. Jeg hadde på forhånd avklart hva som var aktuelt å undersøke i skolen, da jeg benyttet meg av en spørreundersøkelse i min feltundersøkelse.

3.1 Problemstilling

Leseforskning viser tydelige kjønnsforskjeller i lesekompetanse blant ungdom. Er det mulig å finne en slik kjønnsforskjell blant ungdommers lesevaner på fritida, ved å sammenlikne en kvantitativ undersøkelse på et 10. klasse- trinn på Innherred med tidligere empiriske studier?

3.2 Spørreundersøkelse

Et strukturert spørreskjema kan nå ut til en stor gruppe, i dette tilfellet en stor elevmasse. Et strukturert spørreskjema kan defineres som et skjema der spørsmålene er klare, og svaralternativene faste. Dette innebærer at de som svarer på spørsmålene ikke kan svare med egne ord, men må krysse av for forhåndsdefinerte kategorier (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 86). Ut i fra mitt problemområde passet denne metoden godt for undersøkelser i praksisfeltet. Jeg hadde som hensikt å kunne nå ut til en stor elevmasse, som ville gi meg en stor mengde data. Postholm og Jacobsen poengterer i sin bok *Læreren med forskerblick* (2011, s. 86) at

«det at slike undersøkelser inkluderer mange enheter, er deres største styrker». Med mange enheter har man et utgangspunkt for å si noe om det generelle. Jeg kan med andre ord si noe om det generelle omfanget av det jeg spør om, eller hvor ofte eller sjelden noe finner sted (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 86). Ved å benytte meg av et strukturert spørreskjema får jeg svar som ikke inneholder mange nyanser. Svargruppen besvarer spørsmålene innenfor de kategoriene jeg har definert, og har derfor ingen muligheter til å komme med egne synspunkter som avviker fra det jeg spør om. Dette er en svakhet med metoden, som jeg kunne ha unngått ved å benytte for eksempel intervju. Et intervju gir større rom for utfyllende svar med egne synspunkter. Målet mitt var derimot ikke å få ungdommenes synspunkter, men å kartlegge deres lesevaner på fritida, slik at jeg kunne kategorisere svarene og omdanne dem til tall som kan behandles statistisk. Et annet mål var å bruke disse resultatene til å antyde tendenser. Jeg var ute etter å kunne si noe om det generelle, det som gjelder for de aller fleste. Derfor ble et strukturert spørreskjema en gunstig metode for mitt problemområde og mine undersøkelser.

3.2.1 Utarbeidelse av spørreskjema

I utformingen av spørreskjemaet, med tanke på både spørsmål og svaralternativer jeg har definert, har jeg i stor grad arbeidet mot at de skal belyse problemområdet mitt på en best mulig måte. Jeg har i spørreskjemaet benyttet meg av direkte spørsmål, det vil si setninger som avsluttes med spørsmålsteget (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 88). Et eksempel på dette er:

Liker du å lese på fritida?

Jeg har også benyttet meg av ladede påstander, det vil si en påstand med positiv eller negativ vinkling som de som svarer må forholde seg til (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 88). Jeg har i spørreskjemaet mitt variert mellom både positivt og negativt ladede påstander:

Å lese er noe jeg liker å gjøre på fritida mi

For meg er det å lese bortkastet tid

Jeg har i spørreskjemaet prøvd å skape en balanse mellom direkte spørsmål og ladede påstander. Målet med dette var at de som svarer ikke skal bli for komfortable med og bare krysse av, men at de tenker seg om før de svarer. Jeg har startet skjemaet med ufarlige spørsmål, for å senere stille spørsmål/påstander de i større grad må ta standpunkter til.

Svaralternativene er lagd på en slik måte at de er uttømmende og gjensidig utelukkende. Det vil si at de dekker alle relevante svar som kan tenkes, samtidig som de ikke er overlappende

(Postholm & Jacobsen, 2011, s. 89:90). Til de ladede påstandene har jeg utformet svaralternativene som en skala med et nøytralt midtpunkt. Jeg har også skapt balanse mellom svarene, til begge sider for midtpunktet. Et eksempel fra spørreskjemaet:

Uenig, litt uenig, verken enig eller uenig, litt enig, enig

Her har vi det nøytrale midtpunktet som har som svaralternativ verken enig eller uenig, og til hver side er det balanse med at det er to alternativer til venstre og to til høyre.

3.2.2 Utvalg

Populasjonen i spørreundersøkelsen ble valgt i samtale og med veiledning i fra bachelorveileder. Vi kom fram til at et godt utvalg for denne spørreundersøkelsen ville være et klassetrinn ved en skole på Innherred. Valget falt da på et 10. trinn ved en bestemt skole. Dette trinnet bestod av fire klasser der elevtallet er mellom 20 og 25 elever. Spørreundersøkelsen ville da få opp mot 100 svar.

3.2.3 Utprøving og gjennomføring

Før spørreskjemaet ble klargjort for gjennomføring, valgte jeg å teste det på venner og familie. Jeg fikk totalt sju personer til å svare på spørreskjemaet, for å se om det burde gjøres forandringer på det. I tillegg fikk jeg veiledning fra bachelorveileder i forhold til spørsmål, svaralternativer og utforming av skjemaet. Med denne bakgrunnen gjorde jeg noen forandringer på skjemaet før spørreundersøkelsen ble gjennomført.

Selve gjennomførelsen av spørreundersøkelsen valgte jeg å stå for selv. Jeg valgte å dra ut til den aktuelle skolen for å gjennomføre spørreundersøkelsen i hver enkelt klasse. På denne måten fikk jeg mulighet til å forklare litt rundt spørreskjemaet. Dette innebar hvorfor elevene skulle besvare spørsmålene og hvordan de skulle besvare. Elevene hadde muligheten til å stille meg spørsmål, om det var noe som var uklart. Jeg mener at jeg på denne måten fikk unngått misforståelser i forhold til skjemaet. Jeg var selv inne i to klasser, mens klasseforstanderne i de to andre klassene gjennomførte for sine klasser.

3.3 Etikk

3.3.1 Etske betraktninger

I arbeidet med bacheloroppgaven og undersøkelsen ute i praksisfeltet har jeg hele tiden tenkt over etikken rundt den jobben jeg gjør. Dette er for å sikre elevenes anonymitet, men også for å sitte igjen med et resultat utarbeidet med et godt etisk håndverk. I forbindelse med

spørreundersøkelsen i praksisfeltet ble det innhentet et passivt samtykke. Da jeg reiste ut til den aktuelle skolen for å gjennomføre spørreundersøkelsen, fikk jeg også informert elevene om hvorfor de skulle svare på undersøkelsen, og hva den skulle bli brukt til. Spørreundersøkelsen ble gjennomført anonymt, og det ble ikke hentet inn spesielt sensitiv informasjon om elevene. Oppgaven er skrevet på en slik måte at den er gjennomsiktig. Det skal ikke være mulig å finne ut hvem som har deltatt i undersøkelsen.

3.3.2 Validitet

Validitet handler om hvorvidt vi har dekning for våre tolkninger av funn og resultater. Vi skiller gjerne mellom indre og ytre validitet. Indre validitet handler om det å kunne si noe om årsak og virkning, mens ytre validitet går på hvorvidt vi kan generalisere funnene våre (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 126:128).

Med et godt gjennomarbeidet og testet spørreskjema samt et godt arbeid med analysen av svarene, vil jeg si at jeg har dekning for å kunne si noe om årsak og virkning. Den indre validiteten er da ivaretatt. I min spørreundersøkelse var utvalget relativt stort. Fire klasser med til sammen 86 elever svarte på spørsmålene. Dette gir meg muligheten til å se generelle tendenser ut i fra svarene. Når jeg sammenligner mine resultater med tidligere empiriske studier og teori, vil jeg kunne trekke tråder mot en generalisering. Den ytre validiteten er etter mitt syn tilstrekkelig god for denne undersøkelsen.

3.3.3 Pålitelighet

Pålitelighet handler kort sagt om det at forskeren har gjort et godt håndverk i forbindelse med undersøkelsen (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 129). I arbeidet med spørreskjema, undersøkelse i praksisfelt og utarbeidelse av oppgaven, har jeg hatt kontinuerlig kontakt med veilederen min ved Høgskolen i Nord-Trøndelag, der jeg har fått god veiledning i arbeidet. Min undersøkelse er basert på et strukturert spørreskjema. Spørsmålene er valgt ut i fra et problemområde, og laget på en måte som skal prøve å belyse dette problemområdet på en best mulig måte. Spørreskjemaet ble testet ut før undersøkelsen ble gjennomført, slik at jeg var sikker på at det ikke var problemer med det. Analysen av svarene er gjennomført på en statistisk måte, ut i fra de kunnskaper og metoder jeg innehar etter matematikkstudier på høgskole. De tendensene jeg har sett og generalisert ut i fra, har jeg satt opp mot tidligere empiriske studier og teori. Metoden jeg har brukt kan godt etterprøves, da spørreskjemaet er strukturert. Man vil da kunne benytte dette skjemaet for en eventuell etterprøving. Med dette grunnlaget mener jeg at påliteligheten skal være tilstrekkelig, selv om det ikke er mulig å garantere påliteligheten i en slik undersøkelse.

4.0 Resultater og drøfting

Spørreundersøkelsen inneholder ulike spørsmål og påstander som belyser noen området rundt lesevaner på fritida. Det vil derfor være hensiktsmessig å oppsummere resultatene i bolker. Disse bolkene har jeg valgt å sette underoverskrifter på, slik at resultatene framkommer på en oversiktlig og ryddig måte. Drøfting rundt funnene vil ligge sammen med presentasjon av sentrale funn og resultater

4.1 Engasjement og leselyst

I spørreskjemaet måtte elevene ta stilling til om de likte å lese på fritida. Her kunne elevene svare ja eller nei på spørsmålet: Liker du å lese på fritida?

En klar hovedtendens i resultatet er at det er stor overvekt av ungdommer som sier de ikke liker å lese på fritida. Hele 70 % svarer at de ikke liker å lese på fritida. Kjønnfordelinga er noenlunde jevn, men jentene svarer oftere ja enn det guttene gjør. 38 % av jenten svarer at de liker å lese på fritida, mens 30 % av guttene svarer det samme. Det er med andre ord færre gutter enn jenter som liker å lese på fritida.

Hele 7 av 10 elever i undersøkelsen svarer at de ikke liker å lese på fritida. Dette er en klar og tydelig pekepinn på at ungdom har en negativ innstilling til lesing som fritidsaktivitet.

Guttene er da i større grad negative til lesing enn det jentene er på fritida, mens hovedtendensen er klar: De fleste ungdommer har ikke et spesielt stort engasjement for lesing.

4.2 Motivasjon

I spørreskjemaet var det stilt opp en rekke påstander som elevene skulle ta stilling til. En del av disse påstandene omhandlet elevenes motivasjon for lesing. Ut i fra resultatene i tabell 4.1, kan man se at jenter er generelt mer motiverte for lesing enn det gutter er. Hele 64 % av guttene svarer at de leser bare hvis de må, mens 29 % av jentene svarer det samme. 38 % av jentene er enige eller delvis enige i at de leser bare for å få den informasjonen de trenger. Hele 51 % av guttene er enige eller delvis enige i påstanden. «Å få gode karakterer er min viktigste grunn for å lese» sier halvparten av både gutter og jenter seg enige eller delvis enige i. Mens «jeg blir kun motivert for å lese dersom jeg har direkte nytte av det jeg leser» er halvparten av guttene enige eller delvis enige i, mens 38 % av jentene er enige eller delvis enige i påstanden.

Tabell 4.1: Prosentandel som er helt eller delvis enige i påstander knyttet til motivasjon

	Gutter	Jenter	Totalt
Jeg leser bare hvis jeg må	64	29	51
Jeg leser bare for å få den informasjonen jeg trenger	51	38	46
Å få gode karakterer er min viktigste grunn for å lese	54	52	52
Jeg blir kun motivert for å lese dersom jeg har direkte nytte av det jeg leser	51	38	46

«Gutter leser ut fra en positiv nytteorientering og ut i fra sin subjektive nyttevurdering» (Hoel & Helgevold, 2008, s. 9). Mye kan tyde på at guttene sin motivasjon for lesing henger tett sammen med en nytteverdi i lesinga. Over halvparten av guttene svarer at de ikke leser dersom de ikke har direkte nytte av det de leser. De må med andre ord ha et nyttig mål med lesinga, ellers orker de ikke å lese. Tidligere i denne teksten har jeg tatt for meg begrepene indre- og ytre motivasjon. Ser man på guttenes nytteverdi overfor lesing i samhandling med Tabell 4.1, kan man karakterisere gutters lesing som drevet av en ytre motivasjon. Det er derimot farlig å hevde at alle gutter leser på grunn av en ytre motivasjon, da det er mange gutter som har en indre motivasjon for å lese. Resultater fra PISA-undersøkelsen viser at norske gutter er lite motiverte og engasjerte for å lese. Norske gutter er faktisk de minst motiverte og engasjerte leserne i Norden (Roe, 2010, s. 103). Dette er med på å bygge opp om påstanden om at gutters lesing er motivert av en ytre motivasjonskilde. Slike motivasjonskilder kan være et ønske om å lykkes på skolen, et ønske om å lære om et spesielt emne eller det å få ros fra foreldre/lærere. De som motiveres av slike kilder vil ha et annet forhold til å lese enn de som er indre motivert for lesing. En som er indre motivert for å lese vil lese med interesse og anstrenge seg for å forstå en tekst, enten for å tilegne seg kunnskap, eller for underholdningens skyld. Som jeg påpekte i kapittel 2.3.3 oppfatter lesere som er drevet av en ytre motivasjon at lesing er en pålagt aktivitet. De må da ha en motivasjonskilde som ligger utenfor selve aktiviteten for å få gjennomført lesinga. Som vi ser i tabell 4.1 så svarer 64 % av guttene at de leser bare hvis de må. Over halvparten av guttene leser bare for å få den informasjonen de trenger, eller om de har direkte nytte av det de leser. Guttene viser da klare tendenser til at de har en ytre motivasjon for lesing.

Det kan se ut til at gutter i større grad enn jenter er avhengig av en ytre motivasjon for å gjennomføre lesing. Likevel kan man se ut i fra resultatene i tabell 4.1 at også jenter er drevet av en ytre motivasjon. Hele 52 % av jentene svarer at deres viktigste grunn for å lese er å få gode karakterer. Dette er en sterk ytre motivasjonskilde, som motiverer mange til å lese. Ser man nærmere på tabellen vil man oppdage at jentene er mindre enige i de negativt ladede

påstandene som omhandler motivasjon for lesing enn gutter. En kan ut i fra dette tolke det slik at jenter i større grad enn gutter har en indre motivasjon for lesing. Det er langt flere gutter enn jenter som er enige i påstanden om at de leser bare hvis de må. En tolking her kan være at jenter oftere leser av egen vilje, og har da en indre motivasjon for lesinga.

En tendens som viser seg er at gutter er i større grad enn jentene avhengig av en ytre motivasjon for å lese. Jentene er mer motivert for lesing enn det guttene er, og sitter i større grad med en indre motivasjon for å lese.

4.3 Sjanger

Det finnes mange ulike sjangre. Hvilke sjangre man foretrekker er personlig og handler om hvilke interesser man har. I spørreundersøkelsen var det et spørsmål der elevene måtte ta stilling til hvilken sjanger de foretrakk å lese (se resultater i tabell 4.2). Her hadde elevene mulighet til å krysse av for flere sjangre. Dette kan være med på å gjøre resultatene noe uoversiktlige, men det er likevel mulig å se sterke tendenser ut i fra det elevene svarte.

Når vi snakker om foretrukket sjanger ser vi klare kjønnsforskjeller. Som vi ser ut i fra tabell 4.2, foretrekker gutter Fantasy/science fiction, tegneserier, nyhetsartikler og krim. Jentene foretrekker blogg, krim og young adult. Young adult sjangeren er litteratur spesielt rettet mot ungdom i alderen 12 til 18 år. De mest populære titlene i sjangeren de siste åra har vært Twilight og Hunger Games. Disse bøkene kan karakteriseres som fantasy/litteratur med en mer romantisk tilnærming.

Tabell 4.2: Foretrukket sjanger. Resultater er gitt ved antall avkryssinger per sjanger.

Sjanger	Gutter	Jenter	Totalt
Tegneserie	24	9	33
Blogg	3	22	25
Krim	16	15	31
Fantasy/Science Fiction	24	10	34
Nyhetsartikler	18	7	25
Faktabøker	10	2	12
Biografier	3	1	4
Young Adult	7	15	22
Western	3	0	3
Roman	4	7	11

Tiltaksplanen for «Gi rom for lesing» hevder at mange gutter stiller krav til spenning og action, gjerne på de første par sidene av en bok (Utdannings- og forskningsdepartementet,

2003). Dette samsvarer med de sjangrene gutter svarer de foretrekker i min undersøkelse. De sjangrene som peker seg ut hos guttene er tegneserie og Fantasy/Science fiction. Disse to sjangrene kjennetegnes gjerne med at det er spenning og action i fra første stund. Guttene foretrekker da å lese noe som skaper en spenning i fra første stund og som holder spenningskurven i gjennom hele handlinga. Gutter er også veldig opptatt av humor og liker å lese humoristiske tekster (Torkildsen, 2008, s. 36). Mange tegneserier har en humoristisk tilnærming, og vil gi leseren både spenning og humor igjennom hele boka/heftet. Mange gutter vil nok foretrekke en slik sjanger, da det gir dem det de er ute etter i en pakke.

Jentene stiller muligens ikke like store krav som guttene til det de leser. De kan gjerne sette seg ned å lese sjangrer som ikke gir dem spenning og humor fra A til Å. Den sjangeren som skiller seg sterkest ut hos jentene er blogg. Nesten 60 % av jentene krysset av for blogg som en foretrukket sjanger, mens bare 6 % av guttene gjorde det samme. Blogg er en relativt ny sjanger, og kan betegnes som en personlig journal som publiseres på internett (Eilertsen, 2013). På blogglisten.no har de en oversikt over de mest leste bloggene. 9 av 10 blogger som ligger på topp 10 den 06.05.2013, er skrevet av jenter (Blogglisten, 2013). Disse bloggene handler om shopping, mote, helse, sminke og lignende. Dette kan være en årsak til at det er jentene som er de mest aktive innenfor sjangeren blogg. Mange jenter i ungdomsskolealder er opptatt av nettopp shopping, sminke, mote, helse og lignende. Det vil da være naturlig at det er jenter i denne aldersgruppen og med dette interesseområdet som leser denne sjangeren.

De siste åra har det foregått en enorm remediering av litteratur innenfor fantasy/science fiction og young adult. Remediering innebærer at en fortelling fra for eksempel bok gjenskapes i et annet medium, for eksempel film (Mangen, 2008, s. 42). Filmatiseringer av Ringenes Herre, Harry Potter, Twilight, Hunger Games og Game of Thrones, har skapt en enorm interesse for sjangrene og kan være en grunn til at disse sjangrene også er sterkt representert som en foretrukket sjanger i min undersøkelse. Guttene er her i overtall på fantasy/science fiction, mens det er overvekt av jenter som foretrekker young adult. Dette kan skyldes at guttene foretrekker spenningen i fantasybøker, mens jentene kan hende søker til det litt mer romantiske i young adult sjangeren.

Det kommer fram store kjønnsforskjeller i foretrukket sjanger, Jentene foretrekker blogg, krim og young adult som sjanger, mens gutter svarer at de foretrekker sjangrene fantasy/science fiction, tegneserier, nyhetsartikler og krim. De søker etter litteratur som gir

dem spenning, humor og nytteverdi. Forskning viser at engasjement og nytteorientering er svært avgjørende for gutters innsats når det kommer til lesing (Roe, 2011, s. 147), noe som kan være med på å avgjøre at gutter foretrekker nettopp disse sjangrene.

4.4 Foretrukket medium for lesing

Måten vi leser på, og hva vi leser har forandret seg de siste åra. Når man for noen år siden sa at man leste avisa, så mente man at man satt med en papirutgave av ei avis. Dette er ikke lenger en selvfølge. Tilgjengeligheten av internett og stadig nye tekniske innretninger har ført til at lesing foregår på ulike medium. Lesing er ikke lenger forbeholdt det å lese ei bok eller en papirutgave av ei avis. Facebook, twitter, blogg, nettaviser og e-post er tilgjengelig over alt med mobiltelefoner, nettbrett og PC. Vi har ikke lenger bok/papirutgave som et selvfølgelig lesemedium. Vi må nå tenke på at man også leser på mobiltelefonen, på nettbrettet og på PC-en. Vi skiller ofte mellom analoge medium som bøker og andre papirutgaver, og digitale medium som PC, mobiltelefon og nettbrett. I spørreundersøkelsen måtte elevene ta stilling til hvilket medium de foretrekker å lese på/med.

Tabell 4.3: Foretrukket medium for lesing, i prosent.

	Gutter	Jenter	Totalt
Bok/papirutgave	19	43	29
PC	67	19	47
Nettbrett/mobiltelefon	14	38	24

Hos guttene skiller et lesemedium seg i fra de to andre, med en betydelig prosentandel. Hele 67 % av guttene svarte at de foretrakk PC som lesemedium. Jentene var litt mer likt fordelt, men også her pekte PC seg ut, bare at hos jentene var det færrest som foretrakk PC som lesemedium. Jentene foretrekker bok/papirutgave og nettbrett/mobiltelefon. Disse to lesemediumene har noenlunde lik oppslutning hos jentene, med henholdsvis 43 % (bok/papirutgave) og 38 % (nettbrett/mobiltelefon).

Spilling kan være en årsak til at fordelingen for lesemedium er fordelt som den er.

Medietilsynet sin undersøkelse *Barn og medier 2012* viser at 92 % av guttene og 75 % av jentene spiller en gang i uka eller oftere (Medietilsynet, 2012, s. 28). Spilling er utbredt blant unge i dagens samfunn, og har blitt en populær fritidsaktivitet. Når man spiller vil man også utføre mye lesing. Man leser i selve spillene, men man leser også mye om og rundt spillene. Man tilegner seg informasjon om hvordan man skal spille, gjennom brukermanualer og generell informasjon på internett. Guttene foretrekker spill som Call of Duty, FIFA, Minecraft

og Battlefield, mens jentene foretrekker spill som Sims, Tetris, Drawsomething og Wordfeud (Medietilsynet, 2012, s. 5). En stor forskjell her er at guttenes foretrukne spill har PC som hovedplattform, mens jentenes foretrukne spill har nettbrett/mobiltelefon som hovedplattform. Det kan på denne måten være en sammenheng mellom hvilke spill gutter og jenter spiller og hvilket lesemedium de foretrekker.

Jenter er mer hyppige brukere av sosiale medier enn gutter (Medietilsynet, 2012, s. 36). I tillegg foretrekker en vesentlig større andel av jenter å lese blogg, i forhold til det gutter gjør. Dette er leseaktiviteter som egner seg godt for nettbrett/mobiltelefon. Dette kan være en av årsakene til at jenter foretrekker nettbrett/mobiltelefon som lesemedium i større grad enn det guttene gjør. Det at jenter har noe mer positiv holdning til lesing (se kap. 4.1) enn gutter kan være en årsak til at jentene i stor grad foretrekker bok/papirutgave som lesemedium.

4.5 Lesing på nett

Internett har på få år blitt en del av det daglige livet for mange. Mange bruker internett daglig enten i jobbsammenheng, eller på fritida. Mange unge bruker internett aktivt på fritida, til blant annet spilling, chatting og lesing. I spørreundersøkelsen skulle elevene svare på hvor ofte de holdt på med ulike leseaktiviteter på internett.

Undersøkelsen viser at både gutter og jenter ofte driver med leseaktiviteten chatting. Hele 90 % av guttene og 87 % av jentene svarer at de chatter flere ganger i uka eller oftere. PISA-undersøkelsen viser også at chatting er den nettbaserte leseaktiviteten som ungdommer holder på oftest med (Roe, 2010, s. 112). Ungdom har derfor et nært forhold til det å chatte via internett, og dette er noe de gjør ofte.

Tabell 4.4: Prosentandel som leser ulike internettekster flere ganger i uka eller oftere

	Gutter	Jenter	Totalt
Leser e-post	49	51	50
Chatter	90	87	88
Leser nettavis	60	30	46
Bruker elektronisk ordbok eller et oppslagsverk	34	38	36
Leser blogg	4	65	31
Leter etter informasjon på nettet for å lære om spesielle emner	29	27	28
Leter etter praktiske opplysninger	17	24	20
Leser digitale magasin	10	8	9

Som nevnt tidligere, er blogg en populær sjanger blant jentene. Ut i fra denne tabellen kan vi også se at det å lese blogg er noe jentene driver med ofte. Hele 65 % av jentene svarer at de leser blogg flere ganger i uka eller oftere, mens bare 4 % av guttene svarer at de gjør det samme. Mens jentene er oftere inne og leser blogg enn guttene, er guttene mer aktive brukere av nettaviser enn jentene. Som vi ser ut i fra tabellen er 60 % av guttene inne og leser nettaviser flere ganger i uka eller oftere, mens 30 % av jentene gjør det samme. Et nytteperspektiv er typisk for gutter, samtidig som gutter er mer informasjonsorienterte enn jenter (Hoel & Helgevold, 2008, s. 15). Det kan derfor være naturlig at gutter er mer aktive brukere av nettavis enn jenter. Det finnes mange ulike typer nettaviser, men generelt for alle er at de formidler informasjon på en saklig måte. Nettaviser består av multimodale tekster med tekst, bilder, film og lyd, der de fleste tekster er skrevet innenfor nyhetsartikkel sjangeren. Som vi har sett tidligere foretrekker gutter denne sjangeren oftere enn jenter (se kap. 4.3 sjanger). Det at de foretrekker denne sjangeren kan være en faktor som bidrar til at gutter oftere leser nettaviser enn jenter.

4.6 Lesemengde

PISA undersøkelser har vist en klar sammenheng mellom lesemengde på fritida og lesekår. Spesielt ser man denne sammenhengen for de elevene som svarer at de ikke leser på fritida. De som svarer at de leser på fritida, skårer bedre på tester enn de som svarer at de ikke leser på fritida (Roe, 2010, s. 97). Mange leseforskere har antydnet at det er en klar sammenheng mellom lesemengde og lesekompetanse. Ser man denne oppfatningen i sammenheng med PISA resultatene, kan man si at lesemengde har en relevant betydning for elevens lesekompetanse. I min spørreundersøkelse ble elevene bedt om å svare på hvor mye tid de bruker på å lese på fritida. Jeg har ikke sett dette i sammenheng med lesekompetanse, men svarene gir en god pekepinn på hvor mye tid ungdommer bruker på å lese på fritida.

Tabell 4.5 Tid brukt på lesing om dagen. Resultater oppgitt i prosent

Tid	Gutter	Jenter	Totalt
Under 30 minutter	27,7	29,7	28,6
Mellom 30 minutter og 1 time	42,6	29,7	36,9
Mellom 1 og 2 timer	8,5	27,0	16,7
Mellom 2 og 3 timer	8,5	10,8	9,5
Mellom 3 og 4 timer	2,1	0,0	2,4
Mellom 4 og 5 timer	4,3	0,0	4,8
Over 5 timer	6,4	2,7	4,8

PISA-undersøkelsen viser store kjønnsforskjeller i jentenes favør når det gjelder lesehyppighet (Roe & Vagle, 2010, s. 60). Også i min undersøkelse er det en viss

kjønnsforskjell i jentenes favør når det gjelder tid brukt på lesing på fritida. 40,5 % av jentene leser mer enn en time om dagen, mens det er 29,8 % av guttene som gjør det samme. Det kan også være nyttig å merke seg at de guttene som leser mer enn en time om dagen, svarer at de leser flere timer enn det jentene gjør. Likevel er det interessant å se på at det er flere jenter som er villige til å investere tid til å lese på fritida, enn det er gutter. Dette kan skyldes at jenter muligens har en generell mer positiv holdning til lesing, og i større grad liker å lese på fritida (se kap. 4.1) enn det guttene gjør. Her kan man se spor etter det som tidligere i teksten er omtalt med begrepene indre og ytre motivasjon. Det er flere jenter som bruker mer enn en time om dagen på lesing enn gutter, dette kan være fordi jenter i større grad enn gutter har en indre motivasjon for å lese.

5.0 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse et tema i norsk skole som lenge har blitt unngått. Det er først i de siste åra at det har blitt aksept for å snakke om kjønnsforskjeller åpenlyst, og kanskje spesielt fordi det har blitt satt mye fokus på dette gjennom PISA. Med det store fokuset på tilpasset opplæring i skolen, bør det være en selvfølge at man tar med i betraktningen at det er forskjeller på kjønn. Det er ikke min mening at man skal behandle elever ut i fra kjønn, men at man åpner øynene for at det er generelle forskjeller. Etter å ha undersøkt dette problemområdet nærmere med en kvantitativ undersøkelse ved et 10. klasse-trinn på Innherred, samtidig som jeg har sett på tidligere empiriske undersøkelser av emnet, har jeg sett at det finnes klare kjønnsforskjeller i ungdommers lesevaner på fritida.

Gutter og jenter velger å lese ulik litteratur på fritida. Jenter foretrekker blogg, krim og young adult som sjanger, mens gutter foretrekker fantasy/science fiction, tegneserier, nyhetsartikler og krim. Som nevnt flere ganger i denne oppgaven, leser mange gutter ut i fra et nytteperspektiv. Denne kjønnsforskjellen er betydelig, og viser seg også i min undersøkelse. Gutter leser i større grad enn jenter sakprosa, de er mer avhengige av en ytre motivasjonskilde og har i mindre grad enn jenter engasjement og leselyst. Slike forskjeller i lesevaner på fritida kan gi utslag i lesekompetansen blant ungdommer. I kapittel 4.6 tok jeg for meg sammenhengen mellom lesemengde og lesekompetanse. Lesemengden har en klar sammenheng med lesekompetansen. Dette blir da et problem for mange gutter, da de har mindre engasjement for lesing og mindre leselyst enn jenter. En kan da si at det er en sammenheng mellom lesevaner på fritida og lesekompetansen.

Elever har ulike lesevaner på fritida, jenter og gutter foretrekker ulik litteratur og ulike lesemedium. Dette bør være noe skolen er bevisst på, og noe skolen bør benytte i undervisninga. Under formålet for norskfaget i Læreplanverket for Kunnskapsløftet står det:

Mer enn noen gang krever samfunnet mennesker som mestrer språk og et stort mangfold av tekster.

Norskfaget skal legge til rette for utvikling av den enkelte elevs språk- og tekstkompetanse ut fra elevens evner og forutsetninger. Lese- og skrivekompetanse er både et mål i seg selv og et nødvendig grunnlag for læring og forståelse i alle fag på alle trinn. (Utdanningsdirektoratet, 2006).

Norskfaget skal med andre ord legge til rette for leseutvikling ut fra elevens evner og forutsetninger. Det må da være en god start å ta utgangspunkt i det elevene kjenner fra fritida. Hvorfor kan ikke blogg bli en aktiv del av norskfaget, når over 65 % av jentene leser blogg flere ganger i uka eller oftere? Hvorfor skal ikke skolen bruke chatting aktivt, da nesten 90 % av elevene benytter denne leseaktiviteten flere ganger i uka eller oftere? Hva med lesemedium? Gutter foretrekker helt klart PC som lesemedium. Dette er noe skolen kan og bør ta tak i, for å sikre en best mulig tilrettelagt undervisning ut i fra elevens evner og forutsetninger. I dag er dette læreravhengig, og det vil være forskjeller fra skole til skole i forhold til hvor mye elevers lesevaner er et utgangspunkt for undervisning. Akkurat dette kan være et fint utgangspunkt for videre forskning innenfor emnet. Vil man oppleve en positiv effekt på lesekompetansen ved å benytte momenter av ungdommers lesevaner på fritida i undervisninga?

Alle har en lesebane, og leser på en eller annen måte på fritida. Hva man leser, hvor mye man leser og hvorfor man leser varierer fra person til person. En kvantitativ undersøkelse som dette, er ikke egnet til å fange den fulle bredden av individuelle forskjeller om lesevaner på fritida. Den kan derimot bidra til å nyansere bildet av kjønnsforskjellene. Gjennom denne undersøkelsen har jeg kartlagt lesevanene til 86 ungdommer i 10. klasse. Undersøkelsen ble gjennomført i et 10. trinn ved en skole på Innherred, og viser klare tendenser til at det finnes kjønnsforskjeller i ungdommers lesevaner på fritida. Disse resultatene underbygges av tidligere empiriske undersøkelser, og det er derfor mulig å si at det eksisterer klare kjønnsforskjeller i ungdommers lesevaner på fritida.

6.0 Litteratur

Blogglisten. (2013). *Topplisten*. Hentet 5 mai, 2013 fra Blogglisten:

<http://www.blogglisten.no/>

Eilertsen, A. (2013, 28 feb.). *blogg*. Hentet 06 mai, 2013 fra Store Norske Leksikon:

<http://snl.no/blogg>

Hoel, T., & Helgevold, L. (2008). "Jeg leser aldri - men jeg leser alltid!". I T. H. (red.), *Gutter og lesing* (ss. 9-19). Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning.

Lie, S., Kjærnsli, M., Roe, A., & Turmo, A. (2001, 4). Godt rustet for framtida? Norske 15-åringers kompetanse i lesing og realfag i et internasjonalt perspektiv. *Acta Didactica*.

Lyster, S.-A. H. (2011). *Å lære å les og skrive*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Mangen, A. (2008). Nytt medielandskap, nytt tekstbegrep - og ny forståelse av emnet "gutter og lesing". I T. H. (red.), *Gutter og lesing* (ss. 40-45). Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning.

Manger, T., Lillejord, S., Nordahl, T., & Helland, T. (2009). *Livet i skolen 1*. Bergen: Fagbokforlaget.

Medietilsynet. (2012). *Barn og medier 2012*. Fredrikstad: Medietilsynets Trygg bruk-senter.

Penne, S. (2011). *Norsk som identitetsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Postholm, M. B., & Jacobsen, D. I. (2011). *Læreren med forskerblikk*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Roe, A. (2010). Elevenes engasjement i lesing. I M. Kjærnsli, & A. Roe, *På rett spor. Norske elevers kompetanse i lesing, matematikk og naturfag i PISA 2009* (ss. 94-117). Oslo: Universitetsforlaget.

Roe, A. (2011). *Lesedidaktikk - etter den første leseopplæringen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Roe, A. (2012). Ungdom og lesing - hva forteller nasjonale og internasjonale leseprøver? I A.-M. Bjorvand, & E. S. (red.), *Den andre leseopplæringa* (ss. 103-130). Oslo: Universitetsforlaget.

Roe, A., & Vagle, W. (2010). Resultater i lesing. I M. Kjærnsli, & A. R. (red), *På rett spor. Norske elevers kompetanse i lesing, matematikk og naturfag i PISA 2009* (ss. 59-93). Oslo: Universitetsforlaget.

Roe, A., & Vagle, W. (2012). Kjønnforskjeller i lesing - et dybdedykk i resultatene fra nasjonale prøver på åttende trinn fra 2007 til 2011. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 425-442.

Torkildsen, T. (2008). Latter og leselyst. I T. H. (red.), *Gutter og lesing* (ss. 36-39). Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning.

Utdannings- og forskningsdepartementet. (2003, 24 apr.). *Gi rom for lesing - strategi for stimulering av leselyst og leseferdigheter 2003-2007*. Hentet 06 mai, 2013 fra Regjeringen: <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ufd/Rapporter-og-planer/Rapporter/2003/gi-rom-for-lesing.html?id=106009>

Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplanverk for Kunnskapsløftet*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Westlund, B. (2010). *Lese-forståelse*. Vollen: Tell forlag.

Øijord, T. W. (2011, 18 okt.). *300 000 leser for dårlig*. Hentet 17 apr., 2013 fra Aftenposten.no: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/300-000-leser-for-darlig-6285269.html#.UW5e0crD6fY>

7.0 Vedlegg

7.1 Spørreskjema

Spørreskjema om lesing og lesevaner

Er du gutt eller jente?	
Gutt	☐
Jente	☐

Liker du å lese på fritida?	
Ja	☐
Nei	☐

Hva foretrekker du å lese på/med? (sett kryss for det alternativet du foretrekker)	
Bok / papirutgaver	☐
PC	☐
Nettbrett / mobiltelefon	☐

Hvilken sjanger foretrekker du? (du kan krysse av for flere sjangre)	
Tegneserie	☐
Blogg	☐
Krim	☐
Fantasy / Science Fiction	☐
Nyhetsartikler	☐
Faktabøker	☐
Biografier	☐
Young Adult (Twilight, Hunger Games, og lignende)	☐
Western	☐
Roman	☐

Ta stilling til påstandene om lesing av bøker, ved å krysse av i den kolonnen som passer deg best.	Uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Enig
Jeg leser bare hvis jeg må					
Å lese er noe jeg liker å gjøre på fritida mi					
Jeg liker å snakke om bøker med andre					
Jeg leser mye på fritida					
Jeg synes det er vanskelig å lese ferdig bøker					
Jeg blir glad hvis jeg får en bok i presang					
For meg er det å lese bortkastet tid					
Jeg liker å gå i bokhandelen eller på biblioteket					
Jeg leser bare for å få den informasjonen jeg trenger					
Jeg klarer ikke å sitte stille og lese i mer enn noen få minutter					
Jeg liker å si min mening om bøker jeg har lest					
Jeg liker å bytte bøker med vennene mine					
Jeg er sjelden motivert for å lese					
Å få gode karakterer er min viktigste grunn for å lese					
Jeg blir kun motivert for å lese dersom jeg har direkte nytte av det jeg leser					

Hvor ofte leser du:	Aldri eller nesten aldri	Noen få ganger i året	Omtrent en gang i måneden	Flere ganger i måneden	Flere ganger i uka
Ukeblad					
Tegneserier					
Skjønnlitteratur					
Faktabøker					
Aviser					
Annet?					

Hvor ofte holder du på med følgende leseaktiviteter på nettet?	Jeg vet ikke hva det er	Aldri eller nesten aldri	Flere ganger i måneden	Flere ganger i uka	Flere ganger om dagen
Leser e-post					
Chatter (f.eks. på Skype eller på Facebook)					
Leser nettavis					
Bruker elektronisk ordbok eller et oppslagsverk (f.eks. Wikipedia)					
Leser blogg					
Leter etter informasjon på nettet for å lære om spesielle emner					
Leter etter praktiske opplysninger (f.eks. tog- og bussruter, arrangementer, oppskrifter og tips)					
Leser digitale magasin (f.eks. Vogue, Jakt og fiske, Filmweb og Kjendis)					

Hvor mange timer om dagen bruker du på å lese i fritida? (Inkludert bøker, aviser, blogg, nettaviser, tegneserier, osv.)	
Under 30 minutter	
Mellom 30 minutter og 1 time	
Mellom 1 og 2 timer	
Mellom 2 og 3 timer	
Mellom 3 og 4 timer	
Mellom 4 og 5 timer	
Over 5 timer	